

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Історико-філологічний факультет

Кафедра української та зарубіжної літератур

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 3

Одеса 2025

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

Історико-філологічний факультет

Кафедра української та зарубіжної літератур

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 3

Одеса 2025

УДК 811.161.2'42 (075.8)

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

(протокол № 6 від 27 листопада 2025 року)

Редакційна колегія

Авксентьєва Г. А., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Босва Е. В., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Павлюк Н. Л., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Рецензенти

Шевченко Т. М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Кон О. О. – кандидат філологічних наук, доцент, декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Теорія та практика аналізу художнього тексту: сучасні вектори досліджень : зб. наук. статей. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. Вип. 3. 197 с.

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», 2025

Володимир ЛЕДОВСЬКИЙ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

2 року навчання історико-філологічного факультету

Університету Ушинського

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

The article presents a theoretical study of the use of interactive technologies in Ukrainian literature lessons. The essence of the interactive method and interactive technology is clarified. The application of interactive technology is examined in the context of the new tasks of contemporary education. It is demonstrated that interactive technologies in Ukrainian literature classes facilitate deeper engagement with the content of a literary work, stimulate analytical thinking, and create conditions for effective communicative interaction.

Key words: *interactive method, instructional technology, interaction, critical thinking, communication, analytical thinking, dialogicity, interpretation.*

Постановка проблеми. Сучасна шкільна освіта постійно вдосконалюється та розвивається. Цей процес передбачає пошуки нових методів та технологій опрацювання матеріалу та формування компетентностей на уроках української літератури. «... перед освітою постають нові завдання: школа повинна орієнтуватися на створення оптимальних умов для розвитку кожної дитини, спрямовуватися не на заучування, а на формування в учнів здібностей самостійно осмислювати навколишню дійсність» [3, 3]. В руслі новаційних підходів розглядають методисти й інтерактивне навчання, яке дає можливість активізувати роботу щодо вивчення як теоретичного, так і практичного матеріалу. Тому актуальними стають дослідження спрямовані на розвиток самостійної всебічно розвиненої особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у державних освітніх стандартах усе більше зосереджується увага на різноманітних новаторських підходах до організації навчального процесу, головним завданням якого є розвиток «... інноваційних освітніх технологій у навчальному

процесі з метою забезпечення переходу освіти на нову, особистісно орієнтовану парадигму. Визначальною рисою особистісно орієнтованого навчання є взаєморозуміння, взаємодія, творча співпраця вчителя та учнів, викладача і студентів...» [3, 3].

Щодо розробки теоретичного підґрунтя інтерактивних технологій навчання маємо сьогодні значні напрацювання. Варто назвати роботи О. Пометун, В. Шуляр, А. Єрмоленко, О. Липчанко-Ковачик, Н. Коломієць, О. Захарчук-Дуке та багато інших. Але помітним є зосередження уваги на застосуванні інтерактивних технологій навчання на уроках мовного циклу. Натомість виникає необхідність дослідження застосування новаційних підходів саме до уроків літератури. Під таким кутом зору знаковим є дослідження Т. Яценко та О. Міщенко, у якому автори розглядають шкільне дистанційне навчання літератури та застосування інтерактивних технологій навчання.

Мета запропонованої статті передбачає теоретичне дослідження застосування інтерактивних технологій на уроках української літератури.

Виклад основного матеріалу. Сучасна українська школа перебуває в умовах інтенсивних трансформацій, спрямованих на модернізацію освітнього процесу, гуманізацію навчання, забезпечення компетентнісного розвитку учня та створення середовища, у якому освітній процес стає активним, динамічним і взаємодієвим. Особлива увага у цьому напрямку належить урокам української літератури, адже вони зорієнтовані на творчість, красу, емоції. Тому В. Шуляр у практично орієнтованій монографії наголошує: «Засобами художньої літератури маємо формувати істинних українців, патріотів, які активними діями вирішуватимуть ті проблеми і виклики, які сьогодні оточили український народ із усіх сторін. Формування інтелегентних (компетентних) учнів-читачів як Людей Культури, які житимуть і діятимуть за вищими духовними законами і нормами – надзавдання нашого суспільства» [13, 12].

Згідно з концепцією Нової української школи, одним із ключових напрямів оновлення змісту та форм навчання є впровадження інтерактивних технологій, які стимулюють учнів до співпраці, дискусії, рефлексії та аналітичного мислення [8, 6].

Інтерактивні технології в умовах старшої школи відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки саме в старших класах формується літературна компетентність учнів, здатність до критичного аналізу художнього тексту, уміння інтерпретувати авторські образи, порівнювати літературні явища та здійснювати міжтекстові зв'язки. Навчання лише тоді є ефективним, коли воно набуває характеру соціальної взаємодії, побудованої на діалозі, обговоренні й співпраці [9, 12].

У «Словнику-довіднику з професійної педагогіки» теоретик А. Семенова детально аналізує сутність зазначеного поняття: «Інтерактивне навчання – навчальний процес, що будується на принципах гуманізації, демократизації, диференціації й індивідуалізації та являє соціальне мотивоване партнерство, центром уваги якого є не процес викладання, а організована творча співпраця рівноправних особистостей на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання методів, що дають змогу створити ситуації пошуку, ризику, сумніву, успіху, протиріччя, переконання, співпереживання, задоволення чи смутку, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язання проблем» [12, 80].

Інтерактивні технології навчання передбачають такий підхід, за якого кожен учасник активно долучається до освітнього процесу. Інтерактивні технології навчання передбачають таку організацію занять, щоб учасник не міг бути пасивним: він змушений спілкуватися, співпрацювати та самостійно шукати знання [1, 128]. На різних рівнях здобуття сучасної освіти повсякчас використовуються нові стандарти, які враховують обов'язково і цифрові технології, серед яких помітне місце посідають інтерактивні методи навчання. Науковці О. Власій, О. Дудка та М. Стефанишин опублікували результатами

нещодавніх досліджень щодо підвищення ефективності навчання та дійшли висновку, що використання інтерактивних технологій значно підвищує мотивацію здобувачів і їхню активність. Тобто використання інтерактивних технологій «... підвищують якість навчання та його результативність», адже вони утримують увагу та стимулюють до глибшої участі в процесі [1, 128]. Тому педагогічні університети України активно впроваджують інтерактивні підходи у навчальний процес, щоб підготувати майбутніх філологів до динамічних потреб суспільства.

У науковій літературі поняття «інтерактивність» розглядається як багатоаспектне і відображає процес взаємодії суб'єктів освітнього процесу, у якому знання створюються у співпраці [2, 18; 8, 31] визначає інтерактивне навчання як форму організації пізнавальної діяльності, що передбачає активну міжособистісну комунікацію, залучення учня до колективної роботи, співтворчості та діалогу.

Ключовою ознакою інтерактивності є її діалогічність. Діалог між учителем та учнем, а також між учнями забезпечує «спільну зону знань», у якій кожен учасник процесу може долучитися до інтерпретації художнього тексту [6, 82]. Згідно з конструктивістським підходом, нові знання вибудовуються суб'єктом на основі досвіду, а інтерактивні методи створюють умови для формування особистісно значущих смислів [6, 82].

Специфіка літературної освіти передбачає відмінну від інших предметів систему інтерактивних методів. Література як шкільний предмет має унікальний потенціал для розвитку емоційної, ціннісної та інтелектуальної сфер учнів. Використання інтерактивних методів сприяє глибшому розумінню художнього тексту, активізує образне мислення, розвиває здатність висловлювати та аргументувати власну точку зору.

У своїх дослідженнях О. Литвин підкреслює, що інтерактивні прийоми є ефективним засобом формування критичного мислення, оскільки літературний

текст є багатозначним, полісемантичним, і його сприйняття потребує активного інтерпретаційного діалогу. Науковець зазначає, що інтерактивність сприяє переходу учня від репродуктивного рівня знань до проблемно-пошукового [5, 13]

А критичне мислення, у свою чергу, є складова літературної компетентності. За визначенням М. Кравчук, критичне мислення — це здатність аналізувати, оцінювати та інтерпретувати інформацію, робити висновки на основі доказів. Літературні уроки є природним середовищем формування цього типу мислення, адже аналіз художнього твору передбачає різноманітні блоки діяльності: визначення авторської позиції; аналіз мотивів персонажів; виявлення підтекстів; порівняння різних інтерпретацій; формування власного висловлювання [4, 20]

Інтерактивні методи, такі як проблемно-дискусійні моделі, колективне коментування, інтерпретаційні кола, стимулюють розвиток текстової компетентності, оскільки учні змушені не лише читати текст, а й осмислювати його через комунікацію.

Особливе значення інтерактивні методи мають для розвитку критичного мислення, творчих та аналітичних умінь учнів. Навчальні завдання, що передбачають дискусії, проєктну роботу, групові дослідження чи рольові ігри, змушують учнів обмірковувати інформацію, аналізувати літературні тексти з різних боків і формулювати власні аргументовані висновки [4, 20]. Наприклад, метод проєктів (project-based learning) підвищує «критичне мислення, комунікацію, аргументацію, синтез інформації» завдяки роботі над творчими завданнями [5, 19]. Активні форми навчання (дебати, кейс-методи, проблемно-орієнтовані завдання, елементи гейміфікації тощо) сприяють глибшому опануванню матеріалу і розвивають інтелектуальні навички [6, 42]. Застосування таких методів на уроках літератури стимулює учнів не лише запам'ятовувати факти, а й критично оцінювати джерела, формувати

аргументи, творчо інтерпретувати художні твори, що відповідає сучасним освітнім вимогам.

Варто враховувати і психологічні основи взаємодії учня з текстом. Теоретик Олександр Потебня наголошував, що мислення формується у процесі мовленнєвої взаємодії [9, 41]. Це означає, що інтерпретація тексту є результатом діалогу, а не ізольованого читання. У старшій школі така взаємодія набуває особливої ваги, оскільки учні наближаються до дорослого рівня абстрактного мислення.

Педагоги-практики також відзначають, що інтерактивні технології створюють у класі рівноправний і демократичний діалог: викладач переходить у роль модератора, а учні активніше залучаються до обговорення. За таких умов студенти вчаться свідомо обробляти інформацію і розвивають не лише спеціальні літературні компетентності, а й навички інформаційної, медіа- та проектної грамотності [6, 45]. Отже, інтерактивність сприяє формуванню критичного мислення й креативності, що є ключовими компетентностями для сучасної особистості.

У межах застосування інтерактивних методів методисти пропонують для впровадження різноманітні прийоми. Серед них вирізняється, зокрема, метод «Інтерпретаційне коло». Сутність його полягає у колективному прочитанні художнього тексту або уривку, після якого учні по черзі висловлюють власну інтерпретацію мотивів, образів чи символів твору. Кожен новий учасник доповнює або заперечує попередню думку, формуючи «ланцюг інтерпретацій». За спостереженнями Т. Романюк, така модель сприяє глибшому аналізу тексту, розвитку доказового мислення [10, 28].

Можна розглянути ще один цікавий метод, який називається «Рольова дискусія». Метод передбачає розподіл учнів на групи, кожна з яких отримує певну позицію: авторську, критичну, соціологічну, психологічну тощо. Під час дискусії учні не лише аналізують текст, а й зіштовхують різні інтерпретаційні

підходи. На думку Н. Сергієнко, рольова дискусія формує навички аргументації [11, 24]

Висновки. Інтерактивні технології є потужним методичним засобом для формування літературної компетентності старшокласників. Вони забезпечують глибше проникнення у зміст художнього твору, активізують аналітичне мислення й створюють умови для комунікативної взаємодії. Дослідження підтверджують переваги інтерактивного навчання. Так, апробації інтерактивних технологій показали їх «істотний освітній і розвивальний потенціал»: вони мотивують і зацікавлюють студентів, забезпечують максимальну активність та підвищують якість навчання [1, 132]. Інтерактивне навчання в закладах загальної середньої освіти стає невід’ємною складовою сучасної методики викладання української літератури. Залучення інтерактивних технологій дозволяє зробити заняття більш живими і орієнтованими на учня, розв’язуючи завдання не лише передати знання, а й формувати критичне мислення, креативність та аналітичні навички майбутніх випускників.

Література

1. Власій О., Дудка О., Стефанишин М. Інтерактивні технології як засіб підвищення ефективності навчання. *Гірська школа українських Карпат*. Івано-Франківськ, 2020. №23. С.128–132[2].
2. Гринько Н. Інтерактивні методи в системі сучасної шкільної літературної освіти. Київ, 2019. 146 с.
3. Коломієць Н. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів. Автореф. дис. ... канд. педагог. наук. Київ, 2009. 20 с.
4. Кравчук І., Шакур Н. Інтерактивне навчання та використання віртуальної реальності в освіті. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 1. С. 18 — 22.

5. Литвин О. Критичне мислення як складова літературної компетентності старшокласників. Харків, 2021. 34 с.
6. Мартинюк С. Мотиваційний потенціал інтерактивних технологій у навчанні гуманітарних предметів. Житомир, 2020. 154 с.
7. Ніколаєску І., Соловей Ю. Розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти через освоєння методології наукових досліджень. *Імідж сучасного педагога*. Полтава, 2025. №5(224). С.21–26[5].
8. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. 192с.
9. Потебня О. Естетика і поетика слова: збірник / упор. І Іваньо, А. Колодна. Київ : Мистецтво, 1985. 302 с.
10. Романюк Т. Комунікативні стратегії на уроках української літератури. Черкаси, 2020. 46 с.
- 11.Сергієнко Г. Формування комунікативної культури старшокласників. Дніпро, 2022. 82 с.
- 12.Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А.В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 221 с.
13. Шуляр В. Ноомодель інтелігентного читача: практико-орієнтована монографія. Миколаїв : центр редакційно-видавничої діяльності МОППО, 2024. 176 с

Тетяна ПРУЩАК,

Здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

2 року навчання історико-філологічного факультету

Університету Ушинського

<i>контексті позакласного читання старшокласників.....</i>	<i>117</i>
Павлюк Н. Л., Костриба В. <i>Доля жінки в повісті Г. Квітки-Основ'яненка «Сердешна Оксана» та поемі Т. Шевченка «Катерина».....</i>	<i>126</i>
Павлюк Н. Л., Лисюк А. <i>Особливості психологізму в повісті Івана Нечуя-Левицького «Бурлачка»... ..</i>	<i>135</i>
Горанська Т. В., Тер К. <i>Художня інтерпретація образу Івана Мазепи в однойменних поемах Дж. Байрона та В. Сосюри</i>	<i>145</i>
Ледовський В. <i>Інтерактивні технології на уроках української літератури</i>	<i>154</i>
Прущак Т. <i>Формування інтерпретаційної компетентності учнів: теоретичний аспект.....</i>	<i>161</i>
Цап Д. <i>Жанрова стратегія детективу в романі Агати Крісті «Гра дзеркал»</i>	<i>169</i>
Чабан Ю. <i>Функції пейзажу та інтер'єру у романі Емілі Бронте «Буремний перевал»</i>	<i>177</i>
Швець М. <i>Розвиток творчого потенціалу студентів-філологів у процесі педагогічної підготовки на основі технологій.....</i>	<i>184</i>
Інформація про керівників	<i>194</i>

Наукове видання

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 3

Підп. до друку. Формат 60х90/16. Папір офсетний.

Гарний «Times New Roman» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 11.

Наклад 100 пр.

Видавець Букаєв Вадим Вікторовий

вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02. 03. 2007 р.

Тел. 0949464393, email – 7431391@gmail.com